

Néhány szó az ölyvkérdéshez.

(Polytatása és vége.)

Én azonban a vadászat végén a többit is megtudtam. A vadászok egyike, ki az erdőnek a tetőre nyúló sarkáról látta a völgyben történő dolgokat, gyorsan a dombtetőre ment s ott várt.

A nyúl a mind hevesebb és hevesebb támadások elől kitérni nem tudván, egy Crataegus-bokorban keresett menedéket.

Az ölyv, melynek már-már nyert pöre volt, a dolgok ilyen váratlan fordulatán meglepődve, a szomszéd bokor tetejére ült s onnan nézte a nyulat. A madár másként nem férhetvén a bokorhoz, leszállott a földre s így akarta a nyulat a bokorból kiverni, ez azonban mindannyiszor mérgesen feléje vágott első lábaival, mire a madár ismét felrepült.

És ez többször ismétlődött így egymásután. A tetőn lévő vadásznak, a gyér bokrok közt kellő fedezetet találva, sikerült az elővigyázatosságáról megfélelmezett madarat közel 100 lépésig belopni.

A madár mítsem sejtve, leszállott ismét s újabb rohamra készült; a nyúl közben elmorogva magát, ismét nekivágott, de ez egyszer kelleténél jobban úgy, hogy féltettebb fele fedezetlen maradt egy pillanatra.

Ez az egy pillanat elég volt arra, hogy a madár teljes erővel belevágjon a nyúlba. Am eldőrdült a fegyver s a következő pillanatban mindketten ott vergődtek a havon. A madarat el is hozta bizonyosságul, mely legnagyobb meglepetésemre nem „ölyv“ volt, mint mindannyian mondák, hanem egy rémséges nagy, öreg tojó héja; begyében és gomrában akkor is még 2 fogoly maradványait találtam.

Mult év január havában egy „ölyv“ egy kutyák által fölvert fogolycsapat közé vágott. Az ijedt foglyok eszevesztetten vágódtak bele a hóba, mely néhol még a méternyi magasságot is túlhaladta; csak úgy „porzott“ tőlük a hó.

Hogy, hogy nem, egyet mégis sikerült röptében elcsipnie, oly ügyesen, hogy becsületére vált volna még egy Falco merillusnak is.

Zsákmányával mély sáncz fenekére szállván, könnyen meglóhettem, kitömve ma is birtokomban van s bár mér-

get mertem volna rá venni, hogy egy ölyvvel van dolgom, mégis csalódtam, mert egy minden tekintetben hasonló, sötét színezetű, fiatal Archibuteo volt, gazdagon tollazott esüddel.

* * *

Ime néhány adat, mely eklatans bizonyítéka annak, hogy mily könnyű lehet a tévedés, mily téves a megfigyelés, ha az embernek a kezénél van a kellő bizonyíték.

Ez az oka annak, hogy az ölyv nem részesül a megérdemelt kiméletben, a vadőrök pusztítják, mert mint „A Természet“ 1902. évi XI. számában olvashatjuk, ő is „a többi, gaz rabló görbeosrú individuumok“ közé tartozik s „igen hasznos tengeri herkentyűkkel él.“

Nos hát ezek mindenike bőven elég ok arra, hogy az ölyvet halomra lőjük.

Az említett számban a czikkíró vadász s 18 évi tapasztalatra hivatkozva, visszavonhatlan konkvenziával fűzi oda ítéletét, mely szerint az ölyv „egeret igen ritkán, de annál több nyulat, fázánt és foglyot pusztít.“

Megvallom őszintén, ez az elmarasztaló ítélet, határozott egyoldalúságával, nagyon meglep,

18 évvel szemben 12 évre hivatkozhatom csak s arra is, hogy egyetlen egy példányban találtam nyúlrészeket, fázánt vagy foglyot egyetlen egyben sem.

A különbség szembeszökő. Önkényt merül fel hát a kérdés, miért van ez így nálunk s miért nem ott is? — Hivatkozott czikk írója udvari vadász s mint ilyen, feltehető, hogy ebbeli tapasztalatait azokon a zárt területeken szerezte és szedte össze, melyekre hivatalbeli állása utalja.

És most tessék megnézni ezeket a területeket, hol különösen a szárnyas vadat oly nagy mennyiségben és oly nagy utánjárással tenyésztik és nevelik, akár a gazdasszony az ő pulykafiait.

Alig van bokor, melynek ne volna meg a maga rendezettségé, hol egy csoport fogoly, hol apró fázának. Hozzá jön még a túlságos ellenőrzés, melynek azután, különösen kisebb területeken, az a következménye lesz, hogy mire megnő az ivadék, hozzászokik a gyakori emberi beavatkozáshoz s féldomesztikált állapotba jut.

Természetes, hogy az ölyv ilyen helyeken is megtelepszik s mert reggeltől-estig nem lát egyebet, mint

jobbra-balra keresgélő fogoly- és fázánacsirkéket, nem térhet ki az önként kínálkozó falatok kísértése elől s egyet-egyét bizony elcsip belőlük.

Ezzel azonban semmit sem mondtunk, ami az ölyvet újabbban terhelné.

Ugy a fogoly, mint a fázán költési ideje meglehetősen egybevág az ölyvével s mindannyiuknak egy időben vannak kicsinyei. Az előbbieket tehát csak újlag megerősítik fentebb mondott amaz állításunkat, hogy az ölyv a költési idő keretén belül semmi állatot sem kímél s ha erejével legyőzheti, zsákmányává lesz madár és emlősállat, kígyó, béka és gyík egyaránt.

E helyen szükségképp meg kell emlékezni egy körülményről, mely a ragadozó madaraknak a lakott területek faunisztikai viszonyaihoz való alkalmazkodásában áll.

Itt csak az ölyvről akarok szólni. Az erdélyi részek azon területein, nevezetesen a Mezőségen, a Maros és Kis-Küküllő alsó folyásának völgyében, hol többnyire nedves rétségek fátalan dombokkal váltakoznak, csaknem kizárólag mezei egerekkel, békákkal, nagyobb rovarokkal (Gryllus camp.) s ritkábban gyíkokkal vagy kígyókkal él.

Ugyanazt tapasztaltam a Hargitta hegység lábánál elterülő nedves, hegyi legelőkön is, de itt a táplálék legnagyobb kontingensét a nagy bőségben előforduló Tropicidonotus natix képezi, míg olyan területeken, hol túlnyomóan rágesálók élnek, rendszerint ezeket pusztítja legkiadóbban.

Az ölyvek tápláléka nem valami túlságosan vegyes, de figyelemre méltó, hogy vannak köztük olyanok, melyek előszeretettel egy és ugyanazon állatfajból táplálkoznak.

Egy-egy tisztán kígyóval tartja fenn saját s kicsinyei életét; 1900-ban Bözöd-Ujfalu község határában Aquila pomarana társaságában láttam egy példányt, a mint valószínű gázlómadár módjára egész csüdmagasságig állott egy erdőszerű füves pocogó vizében s ügyesen hajkurászta az előle menekülő békákat.

Ezek azonban individuális eltéréseknek tekintendők.

Hogy azután bőséges állomány mellett egy-egy ölyv az apró fogoly-csirkék pusztításában nem fejt-e ki hasonló egyoldalúságot, azt tapasztalati tény hiányában nem erősíthetem és így kétségbe sem vonhatom, azt azonban ismételtelen állíthatom, hogy az ölyvnek illetlen kártételéről soha még említést tenni sem hallottam.

Szabadjon már most az előzők kapcsán a felhozott adatokból levonnom a következtetést az ölyv hasznosságát vagy kárát illetőleg.

En az egerésző ölyvet Magyarország területén, kivéve az olyan területeket, hol különösen a szárnyas vad nagy gonddal és költséggel tenyésztetik, legalább is *ez idő szerint*, az erdélyi területeken pedig *általában és minden időben* kimélendő, hasznos madárnak tartom.

Hogy miért Magyarországon csak *ez idő szerint*, oka az, mert itt a mezőgazdaság hovatovább a kertészethez közeledik s egyes vidékeken maholnap merőben azzá is lesz s így a kultúra haladásával a jelenlegi táplálékát képező, apró állatok száma egyre kisebb és kisebb arányokra fog szorítkozni s így az ölyv kénytelen lesz táplálékát egyre növekvő mennyiségben a hasznos állatok sorából beszerezni.

Egy másik ok pedig az, hogy vadaskertjeink egyre szaporulóban vannak, a fázánosok mind nagyobb és nagyobb tért hódítanak s mind több és több területen próbálnak szerencsét acclimatizált fajok meghonosításával.

Ez meg mindmennyi faktor arra nézve, hogy az ölyvek kártétele, melyről ma még számbavehetőleg alig szólhatunk, egyre öregbedjék.

Sőt nem lehetetlen, hogy ezeken a területeken idővel mint tisztán kártékony madár fog fellépni.

Egészen másképp áll a dolog az erdélyi területeken, melyeknek hegyes-völgyes tagoltságán a kultúra valószínű hajtórést szenved. Itt nincsenek számbavehető vadaskertek, a fázánosok meg éppen hiányzanak. Ellenben bőségesen

van eger, höresög, poczok s pusztítja is kiadóbban őket, mint bármely más madár.

Ismerve pedig az erdélyi viszonyokat, határozottan állíthatom, hogy itt változás teljességgel nem állhat be.

Az állatok életében abszolút hasznáról vagy kárról nem beszélhetünk, mert nincs egyetlen állata a földkerekségnek, melynek hasznába kár s kárába haszon ne vegyülne.

Igy vagyunk az ölyvvel is. Az általa okozott kár előtt szemet hunynunk nem szabad, de ha tekintetbe vesszük, hogy ez a kár legnagyobbbrészt gyíkok, békák, röpülni képtelen madárfiókák, sebzett, elgyöngült vagy elvénhedt hasznos apróvad korlátozásában áll, mindez aligha fogja felét nullifikálni annak az elvitathatlan haszonnak, melyet a tömérdek rágesáló, tojáspusztító kígyók s nagy, kártékony rovarok (Gryllus, Locusta, Gryllotalpa) folytonos és nagymérvű pusztítása által hajt.

Részemről eddigi megfigyeléseken alapuló tapasztalataim kapcsán az egerésző ölyvet határozottan hasznos madárnak ismerem s kívánatos volna, hogy, mint ilyen, megfelelő védelemben részesüljön. Hogy pedig ez nincs mindennél így; abban legnagyobb része a hóölyvnek (Archibuteo lagopus) van, mert az egerésző ölyvnek imputált kár 75%-a őt illeti, a többi nagyrészt az Astur palumbarius.

Különben más madárral is vagyunk ilyenformán; egyes magyarországi, különösen alföldi és dunántúli uradalmak lóstatistikáját olvasva, azonnal feltűnt a tétel: órgébics vagy szarkagábor elejtetett 870 drb.

Fájdalom, nagyon is nagy szám! Különösen, ha tudjuk, hogy az összes Lanius minor, Lanius excubitor pedig hírmondónak ha akadhatott egy-kettő! Kell-e nagyobb gondatlanság? Az a kártékony állatok pusztításával megbízott vadór nem tud különbséget tenni a két madár közt, (sokszor talán maga a vadászat tulajdonosa sem!) ha fekete a homloka, ha nem, ha rózsaszínnel árnyalt a hasa, ha fehér, az mind kártékony, lelövi hát, hisz lődíjat is kap érte.

Körülbelül így állunk a két ölyvvel is; legalább nekem alapos gyanum van rá. Egy másik ok, melyből a nemek összezavarása joggal feltehető, az, hogy ahány vidék, annyi az elnevezés, különösen a nép között; a nép morfológiai különbséget nem igen ismer, mindössze „bakk (♂)“, „nyóštény (♀)“, „fekete“, „kiesi“, „nagy“, „szürke“, distinkciókat használ.

„Ülő“-nek nevezi a Buteo vulgarist (de ép oly gyakran „kányának“ sőt „hájá“-nak is) az Archibuteot (szürke), az Aquila pomeranat (fekete v. nagy), az Astur palumbarius (néhol kendermagos), sőt még az Accipiter nisus is (madarászó ülő).

Az „ülő“ kifejezés, az „ölyv“-nek népies elferdítése. Ha már most valaki „ülőről“ beszél s nem tesz valami jelzöt melléje, melyből a faj felismerhetése kétségtelenül megállapítható lenne, készen áll a tévedés, csaknem minden esetben az egerésző ölyv rovasára.

Ezek azok, melyeket az ölyv mezőgazdasági és vadászati jelentőségének kérdésében eddigi tapasztalataim kapcsán, pro és contra elmondani kötelességemnek tartottam.

Nos! ezek után sem érzem magam „ölyvfiskálnak“ ép úgy, amint nem akartam apológiát írni az ölyvnek, csupán „tapasztalataimhoz képest kifejtani iparkodtam nézeteimet az egerésző ölyv állítólagos hasznossági vagy kártékonyági kérdésének tisztába hozatala végett“ nemcsak mint „igaz vadász“, de mint ornithologus és oologus is.

Dicsőszentmárton, 1902. márczius 1.

Dobay László.

